

DELO

TRST 24. oktobra 1992 - Leto XLIV. - Štev. 11 - Petnajstodnevnik - Quindicinale - Abb. postale - Gruppo II-B/70% - 700 lir

Direktor ALBIN Škerk - Ureja uredniški odbor - Odgovarja FERDI ZIDAR - Uredništvo in uprava: Trst, Ulica S. Spiridione 7 - Telefon (040) 366833
Dopisništvo v Gorici: Ulica Locchi 2, tel. (0481) 84436 - Poštni tekoči račun 14454342 - Letna naročnina 12.000 lir - Tisk in fotostavek GRAPHART - tel. (040) 772151

Dolga ušesa, kratki lasje in vse ostalo

Staffieri se je nekako okorajžil in izdal "zapoved" vsem tržaškim občinskim uradom, da ne smejo sprejemati dopisov ali kakršnihkoli aktov, katerih besedilo ne bi bilo napisano v italijanski. Tako je seveda rešil italijansko tržaške občinske ustanove in ne le on, temveč vsa tržaška fašistična desnica je sedaj zadovoljna in pomirjena. Kajti v prejšnjih mesecih, ko je v občinske urade prišlo nekaj dopisov in interpelacij v slovenščini, sta se zaskrbljenost in strah že naselile v kosti našega vrliga župana in njegovih pajdašev in sodelavcev. Tudi objektivna škoda je bila zaradi teh dopisov očitna: saj si ne more mesto privoščiti, da bi imelo na čelu preplašenega človeka.

No, Staffieri je poskrbel za vse to z odredbo, nacionalizmu in desničarski surovosti ter neotesanosti je zadoščeno! Sedaj si kratkolasi in tudi sicer kratki (razen ušes seveda) prvi tržaški mož pričakuje zahvalo in priznanje - seveda na volitvah. Mi smo prepričani, da tako priznanje v Trstu ne bo izostalo, saj je pravzaprav vprašljivo, zakaj bi se desničarski, konzervativni Trst odrekal tej provincialni zakrknjeni miselnosti? Konec koncev gre za mentaliteto, ki se tolikim v tem mestu nekako spleča.

Čemu bi se modernizirali, posodobili, odprli? Saj živijo dobro od rente oziroma od finančnih podpor in olajšav, ki jih jamči Rim....

In vendar smo prepričani, da v to združbo ne spada več večina prebivalstva te pokrajine. Še vedno jih je "tam" veliko, a morda vendarle niso več večina. Danes tega ne moremo trditi z nobeno gotovostjo in niti preveriti ne moremo natančneje, v kakšni meri je Trst napreden in v kakšni meri desničarski, nazadnjaški. Obstoječi volilni sistem in dosedanja

strankarsko politična tradicija "dopuščata", da se v isti stranki znajdejo napredni in nazadnjaški predstavniki, da za isto stranko glasujejo ljudje, ki so do Slovencev pozitivno razpoloženi ter taki, ki so do nas nacionalistično nastrojeni.

Vemo, da nobena volilna reforma ne bo čez noč poenostavila ali pojasnila te "zmede", a vendar bo začela pometati s to "dvoživkostjo" in s tem današnjim politično nenavnim povezovalcem.

Mi se ne moremo več omejiti na obsojanje nacionalizma in raznih Staffierijev. Zgražanje, obsodbe in pritožbe so res neogibne, a vendar moramo vse to prerasti in izoblikovati politično strategijo in taktiko, ki bo lahko osnova za skupno nastopanje vseh demokratičnih sil, slovenskih in italijanskih, v tej pokrajini. Doseči moramo to širše sodelovanje leve, laikov, katolikov in demokratov za odprto politiko sožitja in naklonjenosti do Slovencev in sveta, ki nas obkroža. Ta politika res ne more biti taka, da bomo z njo takoj realizirali vse, kar potrebujemo. Gre namreč za politiko, ki naj omogoči konkretno sodelovanje ljudi, strank, sil in krogov, ki imajo tudi do Slovencev in sožitja različne poglede, a ki so vendarle pogledi s pozitivnim predznakom.

S politično inteligenco in potrpljenjem moramo zasledovati tako sodelovanje. Cilj bodi ta, da bodo Staffieri in njemu podobni ljudje in stranke prisiljeni v opozicijo. Kajti v drugačnem primeru bomo mi še naprej prisiljeni na obsojanje in zgražanje le iz opozicije....

Morda desnica v tem mestu le nima več večine....Kakorkoli že, naša dolžnost je voditi tako politiko, ki bo omogočila, da to resnično preverimo.

Polemika Zlobec-Janša

Slovenija in Zahod med etiko in politiko

Polemika med članom predsedstva Slovenije Cirilom Zlobcem in slovenskim obrambnim ministrom Janezom Janšo je med oblaki predvolilnega prahu, (čeprav je Zlobec napovedal svoj umik iz aktivne politike) zastavila slovenski javnosti nelahko vprašanje o odnosu med politiko in moralo. Protagonista polemike sta lahko po lastni naravi nosilca dveh stališč. Zlobec je humanist, pesnik, ki je vstopil v aktivno politiko s samoobvezo, da se ne bo izneveril svojemu etičnemu naboju. Vseskozi želi ohraniti moč avtorefleksije in dvoma, ki rojeva poezijo. Janša stremi k učinkovitosti, je sposoben vojak in strateg, po starem je človek "iz enega kosa". Tako se predstavljata javnosti in zato omogočata že omenjeno vprašanje. Razmere v Sloveniji so danes takšne, da je razmerje med etiko in politiko problem, ki sili v ospredje. Slovenija ni v tem sama in edina. Zelo podobna razprava se je naprimer vnela tudi v Italiji, samo duhovno prisoten, a zato stalen gost disputa pa je gospod Machiavelli. Mislim, da tudi Italija ni edina slovenska sosedka, ki se hamletovsko sprašuje, če cilj opravičuje sredstva ali pa ne.

S strogo zavestjo, da bom zapisal le eno izmed možnih mnenj, bi nekaj univerzalnih vprašanj skrčil na niz vsestransko omejenih stavkov, oziroma hipotez. Etiko razumem kot vrsto norm, obvez in zavez, ki presegajo posameznika in urejajo njegovo življenje v skupnosti. Ker sta etika in morala nekaj, kar nujno presega in transcendirata posameznega človeka, se tudi laiku zastavlja vprašanje, od kod ta transcendenca. Verniki pravijo, da prihaja od boga, materialisti iz narave, poznamo pa še druge razlage in stališča. Bistveno je, da tudi deset Božjih ali Mojzesovih zapovedi omogoča naše življenje, saj ni življenja brez pravil.

Sodobni pragmatizem razumem kot položaj, ko posameznik ali skupina sprejemata v določenem trenutku takšne odločitve in izbire, ki so najbolj "koristne". Zvečina se tudi pragmatične odločitve sprejemajo v okvirih nekega družbenega pakta. Obstajajo pa trenutki in situacije, ko razpade kakršnakoli obveza ali zaveza. To se na primer dogaja v modernih vojnah. Nacistični lagerji so bili jasen dokaz tega, kako lahko človek prelomi vsakršno zavezo, vsakršen pakt. Osebo ne verjamem, da je nekoč veljal viteški red, ali pa če je veljal, je bil to formalen poklon poražencu. Moderna vojna tehnologija pa omogoča takšno vojskovanje, kjer se razruši vse. Tudi nekoč so namreč klali, vendar sta si morala ob koncu sovražnika pogledati v oči. Vojski sta prišli na čistino. V Bosni in Hercegovini pa so na čistini predvsem starci, otroci in ženske, torej civilno prebivalstvo. Današnja vojna je tako očiten dokaz sleher-

nega "preloma", zato je treba storiti vse, da se vojne preprečijo. S to trditvijo nisem neposredno vstopil v polemiko med Zlobcem in Janšo, ki sicer črpa svojo snov iz vojnega časa domnevno izdajstvo, domnevna zarota, prisluškovanje itd. Želel sem izpostaviti vojno zato, da ne bi nekaterih njenih mehanizmov ne prenesli v politiko mirnih časov, čeprav gre za mir v razburkanih vodah. Todi politika je namreč lahko do tolike mere pragmatična, da razbije nekatera temeljna pravila igre. To se na primer zgodi takrat, ko postane kršitev osnovne zapovedi "ne kradi", veljaven politični sistem. Razširjena korupcija, kar pomeni krajo skupne blagajne, postane tako sredstvo političnih uspehov posameznikov in članov. Skrajna posledica je nujen bankrot države, saj je blagajna prazna, skupnost pa nima več denarja, da bi jo še naprej zalagala. Pakt se prelomi, tudi ko politika odvzame državljanom pravico do besede in vpliva. Bodisi nasilno bodisi subtilno in s prevaro, lahko pa bi našli še marsikateri primer. Čisti pragmatizem torej zlahka zaide v slepo ulico in postane končno neučinkovit in poguben. Kot primer naj navedem hipotezi, ki se po vseh verjetnostih ne bosta uresničili, pa vendar. Ko bi slovenska politika v hudi stiski pragmatično odločila, da neracionalno in po trenutnih potrebah prodaja nacionalno premoženje, bi prav gotovo postavila nad lastnim ljudstvom močno hipoteko jutrišnje nesvobode. Ko bi slovenska politika iz svojih partikularnih interesov preseglala meje običajnih pravil strankarske igre, bi svojemu narodu škodila. Neuspešnost je del politike, ni pa vse, saj politiki niso poklicani le zato, da se borijo za oblast, ampak predvsem

zato, da upravljajo javne posle in oblikujejo nekaj, kar bo v skupno korist. Poti so različne, različni so recepti in seveda ljudje, ni pa koristno, če se gibljemo izven dogovorjenega reda; ne razumem kako naj ne bi bil ta red tudi moralen in etičen. Ljudje bi takšnega "reda" enostavno ne mogli prenesti in bi se spričo politike čiste osebne in zasebne moči temu primerno obnašali. V najbolj mili obliki bi takšno politiko odklonili. Morda bi to storili čisto neracionalno, kar pa ne pomeni nenevarno za demokracijo in samo politiko.

Ker je takšnih napetih položajev v svetu vse preveč, si ne bi upal zagovarjati razkola med politiko in moralo, čeprav odklanjam ideološki moralizem, ki govori s kajčim jezikom. Vem, da je politika tudi trda borba, ki se je mora pogostokrat lotiti z golimi rokami in ne v svilenih rokavicah. Obstajajo pa meje, ki jih moramo spoštovati tako navadni ljudje kot tisti, ki so se posvetili političnemu delu. Preko te meje se odpira povsem neznan, vsekakor pa miniran prostor. Ni bil moj namen v sintezi s kamilničnim obličjem združiti Zlobca in Janšo, mimo osebne simpatije ali antipatije pa se nočem odločiti med izdajstvom in prevratništvom, kot so na pol ironično napol lahkomišelnost predstavili zadevo nekateri slovenski komentatorji dvoboja. Prepričan sem, da se večina slovenske politike dogaja znotraj pravil demokratične igre, ki mora biti etična in nad to večino postavljam oba omenjena dvobojevalca. Toliko pa Slovenci le nismo nori, da bi se odločali za pravila divjega Zahoda, čeprav bomo na našem odru srečali tudi revolveraše. Bistveno je, da bodo maloštevilni in ljudem razpoznavni.

ACE MERMOLJA

ZADNJE VESTI O TRŽAŠKI POKRAJINI

Ko manjka slabih 30 ur do zapadlosti roka šestdesetih dni je usoda Pokrajine še vedno neznanka. Kaj se bo zgodilo? Predčasne volitve? Ponovna rešilna pomoč s strani desnice? Eno dejstvo je gotovo: poizkus, da bi Pokrajini zagotovili drugačno upravo, ki bi se razlikovala po vsebinah in zavezništvih od Staffierijeve občinske uprave, je propadel. V konstruktivnem vzdušju smo sodelovali s predstavniki Zelenih, Republikancev in SSK zato da bi našemu mestu nudili naprednejšo pokrajinsko upravo, ki bi delovala pošteno in bolj funkcionalno, ki bi znala vzpostaviti kulturno sodelovanje med slovenskim in italijanskim delom Trsta, ki bi utegnila premostiti ozke ideološke pregrade. 12 glasov ni zadoščalo, potrebovali bi jih 13 in nepripravljenost SKP, da bi podprla to rešitev je postala orodje v rokah Krščanske demokracije, da je lahko utemeljevala kako je bil predlog mrtev še pred rojstvom. Severna liga opazuje z okna kako Trst umira in medtem računa le na naslednji volilni podvig. Koliko časa bo še trajala agonija - upravna, gospodarska, družbena - tega mesta, kako dolgo bodo vladne tržaške stranke, ob vseh novostih, ki se porajajo na italijanskem političnem prizorišču, sprejemale dušljivo in pogubno pogovjevanje Liste za Trst?

Razgovor s predsednikom KGS

Reorganizacija gorskih skupnosti

KGS je treba ohraniti

Predsednika Kraške Gorske Skupnosti, Ivana Širco, smo vprašali za kratak komentar o položaju, v katerem se KGS nahaja, o perečih vprašanjih ki tarejo upravitelje te ustanove.

Bi nam lahko objasnili situacijo KGS v zvezi z najavljenimi reorganizacijami gorskih skupnosti s strani deželne vlade?

Deželna vlada je že pred odhodom predsednika Biasuttija napovedala, da namerava preoblikovati položaj gorskih skupnosti v deželi FJK, predvsem na podlagi državnega zakona št. 142 o krajevnih avtonomijah. Zakon 142, odobren junija 1990, je sicer zahteval prilagoditev novim ureditvam v roku 6 mesecev, naša dežela pa je s tem začela s krepko zamudo. Gorske skupnosti so v sklopu svoje deželne organizacije UNCEM izdelale svoje predloge, v katerih smo izrecno zahtevali, da bi okvir KGS ostal nespremenjen zaradi znanih specifičnosti. Ker je pa deželni predlog predvideval znatno skrčenje števila gorskih skupnosti, so se predvsem te ustanove iz gornje Furlanije uprle projektu. Zadeva je zato zaspala, saj

bi predlagane redukcije skalile vodo najprej v Krščanski Demokraciji, ki tamkajšnje ustanove večinoma upravlja. Prav te dni pa smo slišali za nove pobude s strani deželne odbornike Barnabe, ki se zavzema za takojšnjo aplikacijo zakona 142. Le-ta pomeni za našo skupnost sledeče: izpad goriških občin, ker naj bi skupnosti bile enopokrajinske; izpad občine Trst, saj ima več od dovoljenih 40.000 prebivalcev; končno še izpad občine Dolina, ki ima manj kot 15% prebivalstva na področju, ki je označen za goratega. Glede slednje postavke se sicer sušlja, da bi mogoče obšli prepo-

Kaj namerava torej KGS ukreniti v tej zvezi?

Prostor za ukrepanje z naše strani, ali s strani posameznih občin, je izredno majhen, ali bolje rečeno neobstoječ. Z vseh strani smo v teh mesecih pritiskali na deželno vlado, naj za našo skupnost izdela posebno ureditev, ki naj odgovarja sedanji, na podlagi katere bi lahko potem državna vlada izdala oklok, ki bi spremenil določila zakona 142.

Podobno rešitev so izpeljali v deželi Aosta, očitno gre torej za izrecno politično voljo s strani deželne vlade v tem smislu.

Osebnostno ostajam seveda prepričan, da je pomanjkanje politične volje za ustrezno rešitev sedanjih okvirov KGS predvsem odvisna od znanih stališč tržaške desnice, prisotne tudi v strankah, ki so se nekdanje šteje za napredne. Kraška Gorska Skupnost je tej gospodi trn v peti, saj predstavlja povezavo kraškega življa, ki je v pretežni meri slovensko, ter zagovarja temu področju primerne rešitve za ohranitev pozitivnih značilnosti tega terito-

rija in upravičene težnje prebivalstva po ustreznem razvoju.

Če se ne motim, smo tu že pri "leit-motivu" kraškega parka, saj naši upravitelji od vsega začetka pogojujejo uresničitev parka z jamstvi po "primernem ohranjanju-ustreznem razvoju". Kako je torej s kraškim parkom, o katerem se periodično veliko govori, konkretnega pa ni ničesar?

Če se lahko samo trenutek povrnem k prejšnji temi, bi v tej zvezi dejal, da zagovarjamo sedanji okvir KGS tudi zaradi dejanskega soupadanja sedanje ureditve z okviri parka. Glede parka samega pa sledeče: edina konkretna poteza s strani deželne vlade je določilo iz zakona 16/91! (izredni posegi na Krasu), ki predvideva začetek načrtovalnega postopka s strani dežele. Nato pa so nastopile težave s finančnim kritjem, več kot verjetna pa so tudi razhajanja na to temo v deželni večini, kar tudi jasno pronicata iz dnevnega tiska. KGS in občine pa konstantno poudarjajo:

- 1) Prebivalstvo Krasa mora biti soudeleženo pri načrtovanju, oz. vsebinah parka;
- 2) Primerno ohranjanje se mora spajati z ustreznim razvojem;
- 3) Upravljanje parka bo moralo biti v rokah kraškega prebivalstva, pa čeprav ob prisotnosti strokovnjakov.

Ko govorimo o prebivalstvu, se jasno nanašamo na razne ustanove, v katerih se le-to prepoznava: občine, KGS, Kmečka zveza, Gospodarsko združenje, jusarski odbori itd.

KGS je na predzadnji skupščini tudi izdelala dokument, namenjen deželni vladi, z jasnimi predlogi, da bi se v sklopu KGS ustanovila komisija vseh zainteresiranih ustanov, ki bi postala tako najučinkovitejši sogovornik načrtovalcev že od vsega začetka. Poleg tega smo zahtevali, da bi pri načrtovanju upoštevali komaj odobreni razvojni načrt Krasa, katerega je izdelal SLORI, kot načrtovalca pa smo sugerirali dr. Jogana.

Prej si omenil deželni zakon 16 o izrednih posegih na Krasu. Ljudem je bolj poznan kot zakon "o protivednostih za Sinhrotron". Kako pa je s to zadevo?

Milo rečeno: mučno in žaljivo. Vsi se čutimo krepko opeharjene za potek tega zakona, za ogromno zamudo, ki se je že nakopičila, za vsebino zakona, ki je popolnoma sprevergel dogovorjene in podpisane obveze deželne vlade, za izvajanje, ki ga še ni.

Ne da bi omenjal negativne plati zakona, ki so bralcem verjetno znane, menim da velja poudariti sledeče: KGS je svoj del opravila, saj je izdelala in odobrila pravilnik za edini postavki, ki sta v zakonu št. 16 ostali v njeni pristojnosti, to je 200 milijonov lir za posege v naravi ter 900 milijonov lir za posege v kmetijstvu.

Čakamo le na odobritev s strani nadzornega odbora, nakar bomo lahko začeli z zbiranjem prošenj. Še vedno pa je odprto vprašanje "famoznih" 15 milijard, za katere je potreben programski dogovor med deželo, pokrajino, tržaško občino in KGS. Vsi smo

pripravljeni na soočanje, le tržaška občina ni sploh še vzela v pretres to problematiko. Pojavljajo pa se že zelo jasni znaki o namenu nekaterih, kako ponovno opehariti kraševce. Iz deželne odborniške se je pretihotapil predlog, da bi denar porabili za metanizacijo, ki je vsekakor potrebna in koristna, vendar pa z izhodišči in nameni zakona nima ničesar skupnega. Pojavljajo se tudi izredno restriktivna tolmačenja s strani funkcionarjev, ki dejansko mečejo v koš predloge, ki so jih izdelale vaše organizacije, češ da so nedopustne (inamissibili). Poleg tega pa imam vtis, da se vse skupaj namerno zavlačuje, da bi okoli te revščine zganjali predvolilno demagogijo, tako ob skorajšnjih deželnih, kakor tudi ob možnih predčasnih krajevnih volitvah.

Na kraju pa še vprašanje o tvojem počutju v funkciji predsednika KGS,

oziroma o odnosih znotraj te ustanove.

Funkcija je vsekakor težavnejša od pričakovanega, oziroma terja precej več časa od tistega, ki bi lahko normalno odtrgal od svojih drugih obveznosti. Stalno me namreč spremlja občutek nelagodnosti, ki je verjetno skupen vsem našim upraviteljem spričo ekonomske krize in kaosa v državnem aparatu. V KGS je ta občutek izrazitejši, saj ima "oblast" do nas še posebno reduktiven odnos. Pozitivno pa je, da je delo znotraj odbora izredno tekoče, ob največji kolegialnosti in brez vsakršnih strankarskih združ. Tudi v skupščini smo dosegli manj konfliktna odnosa z opozicijo, saj skušamo vzpostaviti čimveč dialoga predvsem z zelenimi in pa KD. Povem še to, da smo se pred kratkim preselili iz Soslana v prostore športnega centra v Vižovljah, v pričakovanju, da bomo končno dogradili naš novi sedež.

V Nabrežini je bila kulturna prireditev posvečena Krasu. Organizatorja sta bila "Krožek 1991" in domače društvo Igo Gruden. Na njej so sodelovali Miranda Caharija in Patricia Vascotto ter ženski zbor Igo Gruden.

17. oktobra se je z otroško plesno predstavo "Potovanje v modro", začel ciklus treh srečanj z naslovom: Več glasov, eno mesto, ki ga prireja ZSKD v gledališču Miela.

V torek, 20. t.m. je Glasbena matica gostila v Kulturnem domu, znanega 15-letnega violinista Štefana Milenkovića. Pri klavirju ga je spremljala njegova mati Lidia Caenazzo.

Jezikovno vprašanje Slovencev v Italiji

Mag. Majda Kaučič-Baša s slovenskega raziskovalnega inštituta v Trstu se je udeležila 2. mednarodne konference o ohranjanju in izgubi manjšinskih jezikov, ki je bila na Nizozemskem. Ohranjanje manjšinskih jezikov je ena od temeljnih raziskovalnih smeri sociolingvistične; njen začetnik in utemeljitelj, Joshua Fishman, je bil glavni poročevalec tudi na znanstvenem sestanku. Konferenca je obravnavala vprašanja ohranjanja jezika pri avtohtonih etničnih manjšinah in pri priseljenih skupnostih, disciplinski pristopi pa so bili lingvistični (vloga področij jezikovne rabe pri ohranjanju jezika; strukturni vidiki izgube jezika; psiholingvistične in sociolingvistične razlage za ohranjanje oz. izgubo jezika), jezikovno-politični pluralizem in jezikovna asimilacija; odnos večinske in manjšinske skupnosti do ohranjanja manjšinskega jezika; manjšinski jezik in kultura v izobraževalnih programih različnih držav; vloga javne uprave in manjšinskih skupnosti pri šolski politiki ter pedagoški (oblike dvojezičnega izobraževanja; razmerje med prvim in drugim jezikom v učnih programih).

Raziskovalka Slorija je na konferenci predstavila družbeno-jezikovno problematiko Slovencev v Italiji. V referatu o kodni izbiri pri tržaških Slovencih je razložila nekatere družbene in psihološke mehanizme, ki odločajo o tem, kdaj bodo pripadniki slovenske manjšine uporabljali manjšinski, kdaj večinski jezik - mehanizme, ki v skladu z njenimi ugotovitvami vodijo v opuščanje slovenščine.

Prispevek bo objavljen v zborniku mednarodne konference s posebnim poudarkom, saj predstavlja v sociolingvistični izviren znanstveno metodološki pristop, ki je vzbudil zanimanje udeležencev. Problematika naše skupnosti in asimilacijski pritiski, katerim je podvržena, so tako dobili označitev v priznanem znanstvenem mednarodnem kontekstu.

Šolsko leto 1992/93

S Sarajevom v srcu, na vesti

Na videz v drobcih in s tihimi koraki prodirajo v našo zamejsko slovensko šolo v Italiji nova epohalna dogajanja. V šolo, ki se jih tudi tokrat loteva predvsem sproti in posamič, ko nas akutni krizni trenutek postavi ob zid. Letos npr., ko se je zapletlo pri vpisih učencev iz Slovenije, ali ob uvedbi popoldanskih povratkov v osnovne šole, in ko je odpadel tradicionalni seminar za slovenske šolnike. V šolo, ki tudi pri nas - tako kot drugje v Italiji, leto za letom ne more problemov zagrabiti pri koreninah, se po njih široko razgledati, polneje zadihati in se razživeti, da bi si v njej vsak in skupaj po svoji meri mogli oblikovati svojo vlogo in poiskati svojo pot.

Slovenska šola v Italiji je že od nekdanj razpeta med italijansko državno politiko in manjšinsko stvarnostjo, med avtonomijo in podrejenostjo, med asimilacijo, izolacionizmom in integracijo, med Zamejstvom in Matično. V tem smo v prvih povojnih desetletjih našli nekako ravnovesje. Najbrž pa se tudi to, kot vsa druga ravnovesja v Evropi, sedaj maje.

1. Že pred leti smo Slovenci v Italiji spregovorili o padcu števila otrok in o tem, da slovensko šolo obiskuje vse več učencev, ki imajo vsaj po enega od staršev italijanske narodnosti ali pa daljnega slovenskega rodu (poiščimo vendar oznako, ki bo manj obremenjujoča od tiste o "mešanih zakonih"). Večkrat smo v javnih razpravah želeli pravilno pristopiti k temu, kar se nam je kazalo skoraj izključno kot obremenjujoč problem. Sedaj trkajo na vrata naših šol vse pogostejše tudi učenci iz Republike Slovenije, zlasti iz obmejnih krajev. Odliva v nasprotno smer, iz Zamejstva oz. Italije v Slovenijo za zdaj ni, tudi na univerze se v zadnjih letih menda ni povečal. Med tem je v naših razredih tudi več otrok, ki imajo vsaj po enega starša, ki je hrvaškega ali srbskega materinega jezika in je prišel npr. kot priseljenec, ali se priženil, ali se k nam zatekel pred vojnimi grozotami. Več otrok ali staršev pripada drugi ali naenkrat več narodnostim, je dru-

gega ali več jezikov, drugačne polti, druge veroizpovedi od večine sošolcev. Sprašujem se tudi, ali je v naših šolah kaj romskih otrok, ko pogosto prihajajo iz slovenskega ali vsekakor južnoslovenskega prostora.

Vsak od nas, vsak učenec, vsak učitelj in vsak od staršev ima pravico do lastne identitete. Kako naj ta raste in se udejani v šoli, od katere pričakujemo in želimo tudi v novih razmerah, da bo slovenska šola, šola Slovencev v Italiji? Ta šola, slovenska šola na Primorskem, je od svojega nastanka in vse do danes bila slovenska in obenem večkulturalna, zlasti dvokulturalna in dvojezična - vprašanje pa je predvsem kako, kdaj in za koga.

2. Načrti italijanskih osrednjih šolskih oblasti, npr. tisti za vzgojo k miru in mednarodnemu sodelovanju, za medšolske izmenjave učencev in učiteljev, za boljše počutje in medosebne odnose ter kvaliteto življenja (podobne cilje imajo tudi v šolah Slovenije) najdejo le redkokdaj pot v naše kraje, zlasti do Trsta, še manj pa do stvarnosti enakopravnega sožitja med Slovenci in Italijani.

Pot v državno samostojnost Slovenije, razpad Jugoslavije in vojne tragedije smo kot slovenska šola v Italiji največkrat spremljali nedejavno, s čakanjem, s pričakovanjem.

Matična Slovenija pa si v iskanju novih poti šolske politike redkokdaj v nas išče sogovornika. Tudi razmišljanja o treh ali petih Slovenijah in o narodni spravi, o padcu socialističnih sistemov in vrednotenju polpretekle zgodovine vsaj javno niso pritegnila zamejske šole in njene dosedanje izkušnje. Prav tako nastopi prof. Sama Pahorja za uveljavitev slovenskega jezika.

3. Ta dogajanja segajo na viden način v našo specifičnost manjšinske šole. In vendar nas tudi druga temeljna dogajanja kličejo k specifičnim vlogam in odgovorom. Najprej vojne, novi in stari rasizmi, nova in stara uboštva in podrejenosti. Ne gre za to, da bi se

šola predala političnemu aktivizmu, temveč za preverjanje lastnih temeljev in značilnosti, čeprav se kot družbena kulturna ustanova v nekaterih trenutkih ne moremo izogniti tudi javnemu nastopu in opredelitvi. Pot združevanja Evrope je šola že desetletja predvsem stvar predpisanih priložnostnih spisov na Dan Evrope. Do spoznavanja življenja drugih manjšin (že Italijanov v Sloveniji in Hrvaški), evropskih "malih" narodov in izvenevropskih kultur pa kot institucija kljub naši izkušnji ne kažemo nič večje odprtosti od povprečja italijanskega šolstva. In potem uvajanje principov tržnosti tudi v šolske sisteme, diferenciacija in mobilnost profesionalnih profilov, vse večja teža drugih, izvenšolskih in izvendružinskih ustanov, virov in medijev izobraževanja. Pa vse do klestenja javnih izdatkov, novih obdavčitev, zamrznitve delovne pogodbe šolnikov, škandalov s podkupninami in sodnih obravnav, ki šole v Italiji najbrž niso zajeli že zaradi skromnih vsot njenih finančnih operacij.

Vsa ta vprašanja se nam v slovenski šoli v Italiji kažejo kot da zanje nismo posebej poklicani in da je ukvarjanje

z njimi pravi luksuz, ko pa se moramo dejansko sproti braniti pred ponavljajočimi se neugodnimi ukrepi oblasti, enkrat za ta razred, drugič za to učilnico, za spremljevalca prizadetemu otroku, za seminar šolnikov, za šolsko kosilo ali dodatno dejavnost. V teh sprotih nastopih se izčrpavajo naše moči. Ko se moramo braniti pred omejevalnimi ukrepi oblasti, pa vendar nastopamo javno in skupaj. Sicer pa delujemo vsak zase: leto za letom se v naših šolah rojevajo pobude, poskusi, iskanja, poglobljanja, zamisli posameznih učiteljev, učiteljskih zborov, ravnateljev, staršev, dijakov, družtev, ustanov, javnih delavcev. Zakaj najdejo le redkokdaj pot do javnosti, do javnega soočanja in priznanja in končno do uveljavitve, ki naj posamezno iztrga osamljenosti, molku in priložnostnemu? Ob deklarirani svobodi poučevanja in družbene odprtosti šole je v resnici zelo težko presega-ti institucionalne kalupe. Katerim našim in zunanjim omejitvam, pritiskom in podrejenosti, smo kot manjšina posebej izpostavljeni?

4. Nekaterim je v zadnjih letih uspelo prebiti ta zid in njihove pobude so zrastle v široko zastavljen načrt. Pred-

vsem mislim na Šolski center v Špetru Slovenov v Benečiji. Potem na pobude predšolske jezikovne vzgoje za preprečitev šolskega neuspeha v občini Devin-Nabrežina. Na delovanje Športne šole Trst ali zamejskega Slavističnega društva, na mladinske raziskovalne tabore in na vrsto raziskovalnih nalog, ki so stekla in še tečejo v zadnjih letih. Pri teh pobudah so se zdaj dobro zdaj manj srečali posamezniki in institucije, šola in družine, šola in manjšinske ustanove, in še Matična Slovenija ter krajevne, vsedrjavne italijanske in evropske javne uprave.

Zgodovinski pretresi prinašajo tragične preizkušnje, nove stiske in težave, odpirajo pa tudi nove možnosti in nov prostor. Tudi nam. Na nas je, da utrdimo pot miru, pluralizmu, enakosti in da sami in skupaj iščemo svojo podobo, svoje vloge in svoje poti.

Morda tudi javne razprave okrog vprašanja popoldanskih povratkov v osnovnih šolah in o večkulturalnosti v šoli, o katerih smo pred kratkim brali v Primorskem dnevniku, tokrat ne bodo zamrle.

MARTA IVAŠIČ

Končno priznali dvojezično šolo v Špetru

Dvojezična osnovna šola v Špetru ima od 20. oktobra končno pravni status zasebne šole.

Šola, ki deluje že sedmo leto, je zdaj po številu otrok druga šola v Nadiških dolinah, kar jasno kaže na vse večje zanimanje beneških staršev za slovensko izobraževanje. Njen pravni položaj pa je bil vsa ta leta nejasen, saj so formalno za izobraževanje učencev skrbele neposredno njihove družine.

Zavod za slovensko izobraževanje, ki šolo upravlja, je najprej začel s postopkom za priznanje vrtca, ki

se je po dolgih letih birokratskih in pravnih zapletov pozitivno razrešil z razsodbo državnega sveta, po kateri ni pravnih ovir za delovanje zasebnih šol z neitalijanskim učnim jezikom na vsem državnem teritoriju. S tem se je v bistvu odprla tudi možnost za priznanje osnovne šole, vendar so krajevne šolske oblasti želele dobiti od ministrstva še izrecno zagotovilo, da gre omenjeno mnenje državnega sveta glede vrtca aplicirati tudi na osnovno šolo.

DSL - TRŽAŠKA FEDERACIJA

**ORGANIZACIJSKA
KONFERENCA**

19. in 20. novembra
ob 17. uri

**NA POMORSKI POSTAJI
V TRSTU**

Dokument za Organizacijsko konferenco DSL v Trstu

KRIZA SISTEMA IN NOVA VLOGA DSL

Huda gospodarska kriza, ki jo doživlja Italija, narekuje nujne in korenite ukrepe za sanacijo javne zadolžitve in postavitev trdnih osnov gospodarstvu. Sedanja vlada pa ni kos tej nalogi, saj nima zadostne moči, niti zaupanja. Njeni ukrepi so v širokih slojih prebivalstva vzbudili odločne proteste predvsem zaradi zavesti, da bo breme ponovno skoraj v celoti padlo na ramena odvisnih delavcev. Poleg tega ukrepi nikakor ne zagotavljajo resnične sanacije sistema, saj bi jih upravljale iste stranke in celo isti ljudje, ki so Italijo pahnil v sedanji položaj.

Nevarnost pa je, da upravičen protest zadobi značilnosti upora brez jasnih novih predlogov, kjer bi se resnično prizadetim občanom pridružili tudi tisti, ki hočejo izključno braniti svoje osebne interese, privilegije, ki slonijo na davčnih utajah, ilegalnih poslih in dolgoletnih klientelarnih odnosih. Takšen protest je nevaren za samo demokracijo. Ob zavesti, da je sedanji sistem propadel, mora biti jasno, da Italija potrebuje nova pravila, ki naj obnovijo zaupanje prebivalcev do državnih institucij. Neodložljive so institucionalne reforme, ki naj resnično omogočijo, da se na čelu države izmenjujeta dve različni sili: napredna in konzervativna. Občani morajo imeti možnost, da med njima izbirajo.

DSL je prva in doslej edina politična stranka, ki se je prenovila s tem ciljem, z jasnimi načrtom, da združi vse napredne sile. S tem si je tudi prevzela dolžnost, da postane vladna sila.

DSL V TRSTU

Če ta načrt velja za vso državo, nedvomno velja tudi za Trst. V tem mestu je življenje dolga leta slonelo na državnih podporah, gospodarstvu in, na nacionalni mržnji v političnih odnosih. To je okrepilo vpliv desnice tudi spričo zgodovinske razcepljenosti levice, ki je v Trstu zadobila še skrajnejše oblike kot drugje. Če hočemo v Trstu uživati zaupanje volilcev in koristiti interesom tega mesta, moramo nastopiti kot sila, ki naj združi vse levičarske, laične in katoliške komponente v napredno koalicijo, ki bo sposobna prevzeti upravo. Tega načrta se danes lahko lotimo pri vprašanju pokrajinske uprave, kjer je skupen program takšne koalicije morda mogoč. Izhajati pa moramo vsekakor iz ugotovitve, da nimamo zadostne volilne podpore, da bi sami odločali o izhodu iz politične krize. Odločilno moč lahko ima le neka zveza, ki naj se sooči s perspektivo volilne reforme, po kateri bodo občani neposredno izbirali župana in večino. S tem ciljem smo stopili v izkušnjo Demokratske zveze, ki je pa doslej pokazala omejene možnosti združevanja naprednih sil. Po njeni nezadostni uveljavitvi na upravnih volitvah je pokrajinski odbor DSL poudaril, da je Demokratska zveza odprt politični laboratorij in obenem avtonomen in politični subjekt, ki združuje vse izvoljene v parlament in krajevne uprave. Politični laboratorij pa ne more biti skupek različnih političnih pogledov, temveč se lahko razvija le spričo avtonomne pobude subjektov, ki ga sestavljajo".

DSL se torej v Trstu, kot v državi, predstavlja kot referent svetà dela, kulture in znanosti, kot organizirana sila, vkoreninjena v družbi.

ŠIBKOSTI TRŽAŠKE DSL

Tržaška DSL je v teh lastnostih še šibka. S prenovo nismo uspeli premostiti okvirov tradicionalne politične kulture. To nas ovira pri razumevanju novosti, ki označujejo to mesto. Rast terciarnega sektorja in deindustrializacija sta spremenila svet dela. Ne da bi zanemarili stalni in neposredni stik z delavci moramo posvetiti pozornost zaposlenim v javni upravi, uslugah, znanstvenih ustanovah, neodvisnim delavcem, trgovcem in ostalim samostojnim poklicem. Slednji so ob sedanji politični in gospodarski krizi brez političnega referenta. V teh pogojih se z lahkoto ohranjajo preživele in nevarne ločitve, kot je ona med Italijani in Slovenci, medtem ko ne pridejo do izraza nova protislovja. To je privedlo v globoko krizo KD in je tudi že rodilo odprto kritiko velikega dela socialistov proti dolgoletni politiki PSI o sodelovanju s KD in Listo za Trst.

NOVA ORGANIZIRANOST

Z novim dialogom z vsemi družbenimi silami lahko obnovimo zaupanje in sodelovanje, ki sta bistvenega pomena za izgradnjo nove levičarske politične sile. Za to pa je potrebna drugačna organiziranost. Ni več sprejemljivo centralistično vodenje, kjer strankino vodstvo oblikuje politična stališča, sekcije pa ohranjajo le izva-

jalne naloge. Gibalo strankinega življenja mora biti avtonomna politična pobuda osnovnih enot. Pri tem vprašanju pa se je prenova stranke ustavila tako na krajevni kot na vsedržavni ravni. Zato je prišlo do zahteve po sklicu organizacijske konference. Razprava naj se začne v osnovnih enotah, ki naj se o tem odprto pogovorijo na svojih skupščinah. Na njih naj se tudi sestavi vodilne organe na vseh ravneh, ki bodo prevzeli vso odgovornost za politično vodenje.

FEDERALNI ODBOR: preveriti je treba njegovo sestavo zaradi odsotnosti in nezanimanja številnih članov. Organ morajo sestavljati tovariši, ki zagotavljajo pripravljenost za aktivno delo.

Odbor se mora rešiti rutinskega dela, vsak sestanek naj se zaključi s sklepom o politični pobudi, pri kateri se vsak član čuti protagonist.

DIREKCIJA: je organ, ki skrbi za politično vodenje, zato mora vsak član odgovarjati za specifično nalogo. Ne mislimo s tem, da mora biti sestavljen iz tehnikov, temveč da ga morajo sestavljati ljudje, ki so sposobni politične sinteze.

TAJNIK IN TAJNIŠTVO: imata nalogo, da skrbita za izvedbo političnih izbir direkcije in da odgovarjata po politični in organizacijski plati za funkcioniranje stranke.

TEMELJNE ENOTE: poleg teritorialnih moramo ustanoviti tematske enote. Organizacijska konferenca naj obravnava spremembe v sestavi prebivalstva, da bo na tej osnovi opredelila način ukoreninjenja stranke v dru-

žbenem tkivu in posebej v sledečih sektorjih: zdravstvu, industriji (GMT, Arzenal, Terni), prevozi (pristanišče, železnice). Delovne skupine ali centri za politično iniciativo naj bi se ukvarjali s specifičnimi vprašanji, kot so šola, urbanistika, problemi žensk in mladih. Te skupine naj bi vsaj v prvem obdobju delovale izven organizacijskih enot, ki so vezane na včlanjevanje.

Teritorialne enote bi morale tako združiti:

- Nova in stara Mitnica;
- Sv. Jakob, Pončana, Sv. M. Magdalena in Campi Elisi;
- Opčine;
- Trebče
- Rojan, Greta, Barkovlje
- Sv. Alojzij in Roccol
- Škedenj
- Sv. Ana, Naselje Sv. Sergija in Kolonkovec
- Prosek in Križ
- Kolonja-Škorklja, Sv. Ivan, Lonjer in Podlonjer

Osnovne enote okoliških občin (Milje, Dolina, Zgonik, Repen in Devin-Nabrežina) skrbijo za avtonomno politično pobudo v občinah in za stike z izvoljenimi svetovalci.

Za stalnost stikov med osnovnimi enotami, pokrajinskim vodstvom in svetovalskimi skupinami Demokratske zveze, ki ohranja svojo avtonomijo, je potrebno opredeliti organski sistem medsebojnega informiranja, saj je poznavanje problemov osnova za vsako pobudo.

Hamlet v pikantni omaki

SSG je odprlo vrata novi sezoni. Tržaški igralski ansambel je v režiji Žarka Petana uprizoril sodobno, italijansko komedijo Hamlet v pikantni omaki. Avtor dela je Aldo Nicolaj, prevajalec Ace Mermolja.

Vse kar je Shakespeare povzdignil med oblake: ljubezen, izdajstvo, smrt, je Nicolaj vrgel v kuhinjske lonce. Z ironijo se branimo pred vsemi revščinami tega sveta, "pravi avtor". S humorjem omilimo bolečino. Z osmešenjem velikih idej preženemo črne luknje naše bitnosti, zle duhove, ki se plazijo po naših sanjah v temnih nočeh osamljenosti. Prezremo smrt, porabimo blaznost.

Smrt je v Froggyevih kuhinji običaj, ne vsečnost in odvečno delo: odstranitev trupel, čiščenje krvavega poda...Prvi se stegne natakara - po pomoti izpije strup za miši. Nato ubogi Appolonio, ko prisluškuje za kuhinjskimi vrati. Med vsemi lonci, ponvami in priborom, ki mu prileti v glavo, je zadnja ponev usodna. Potem še kraljica, potem še Hamlet, na koncu so vsi mrtvi razen kuharjeve družine in Horatia.

V komediji smrt ni vabljava vlačuga, ki zvali človeka v svoje omamno naročje; ni grozljiva usoda, ki raztrese cvetje v popkih. Smrt je igra, igra na odru.

In oder je očarljiva kuhinja. Živo rjave omare s čudnimi stekleničkami, začimbni mi škatlicami in pisanimi zabojčki. Velik štedilnik poln kozic in loncev, iz katerih se kadi para. Kot laboratorij za čarovnike.

V tem lepem prostoru se odigra prvi del. Rafal komičnih prizorov sproži v gledalcih smeh: pijana kraljica, kuhar Froggy uklenjen v kraljevem oklepu čepi pod mizo, Hora-

tijeva gorečnost do kuharjeve hčerke itd.

Po igrivem prvem delu pride še drugi. Med njima pa nesorazmerje. Drugi ne doseže prvega v zabavnosti, preveč se ga tišči v vsebini. Ponovijo se isti prizori: steklenica s trupom za miši, Hamletov znani stavek. Le kuhar Froggy pripravi nove jedi, na žalost plastične. Včasih je ponavljanje tehnika komedije. Smeh se rodi iz energije, ki v nas ostane, ko srečamo nekaj znanega, kjer smo si pričakovali nekaj tujega. Stavek je moj, zamisel Freudova. In res smo v drugem delu srečali precej znanega in samo deloma zmešanega. Manjkala je druga najpomembnejša značilnost komike: presenečenje. Komika, šala, ne morajo vreči naše običajne misli s stola.

Čeprav se avtor zateka k stari vsebini, je delo sodobno. Puščice na sodobno stvarnost: z abstraktnimi frazami, bi jih lahko opisala tako: brezbržnost do vsega kar se dogaja izven osebne majhnosti, površnost bivanja, vrtičkarstvo. Kuhar ne vidi ničesar drugega razen svojih pikantnih omak, kuhinjskih loncev in dišečih začimb. Zalezuje osebno zadovoljstvo. Želi si Hamletovo odobravanje skrbno pripravljenih jedi. V ta način si nadene oklep pokojnega kralja in prestraši Hamleta. Vse to se lepo zasidra v slovenski prostor. Večkrat je lahko zaslediti po časopisju intelektualno omejenost v neplodnih debatah o preteklosti, ki so sad osebnih frustracij ljudi, ki bi radi uresničili nekaj, kar je bilo in bo ostalo le preteklost. Preteklost je učiteljica bodočnosti. Danes je postala beg pred sedanjem. Kdaj bomo razvozlati vozle v mreži, ki smo jo danes stkali?

WILMA PURIČ